

Kunst of kitsch in de intelligentie

Eén keer per jaar wordt het me teveel en moet ik u lastigvallen met mijn boze gedachten over alle kunstmatigheid die de media voor echt verkopen. Het erge vind ik dat het hier gaat om serieuze media die verder uitstekende informatie brengen, en niet om dat ene dagblad of die drie weekbladen.

Allereerst op 'Naar de intelligente hoofdstop' (Warna Oosterbaan, sectie 'Wetenschap & Techniek' NRC Handelsblad, 8 oktober). Ja, u begrijpt het waarschijnlijk goed, het gaat over de hoofdzekering van de aansluiting van een woonhuis op het elektriciteitsnet. Het woord 'intelligent' staat alleen in de kop en komt dus mogelijk voor rekening van de opmaakredacteur, maar zo'n kop zet de grondtoon voor een artikel en hoort niet thuis in die sectie van een kwaliteitskrant. Het artikel zelf beschrijft een aantal technische mogelijkheden van een hoofdstop die een hooggeleerde professor gaat onderzoeken.

Vervolgens op naar een artikel over 'Silicon brains' (T.J. Sejnowski en P.S. Churchland, het Amerikaanse maandblad *Byte*, oktober). Ik dacht meteen aan het recent gesignaleerde gevaar van siliconen borstprothesen – als die daar gevaarlijk zijn, is het natuurlijk dom om siliconen in de hersenen te willen implanteren! Gelukkig bleek dat niet het geval te zijn: de auteurs willen alleen hersenprocessen elektronisch nabootsen in silicium. Het is nu wel gebleken, valt tussen de regels door te lezen, dat dit moeilijk gaat met digitale elektronica. Vandaar dat men het analoog wil realiseren via zogenaamde neurale netwerken. Dat is echter nog maar het begin van *'brainstyle computer technology'* volgens de auteurs. Ze werken hand in hand met neurowetenschappers en zo ontstaan allerlei innovatieve ideeën. Het lijstje toepassingen die kunnen profiteren van dit onderzoek omvat: teken, spraak en handschriftherkenning, beeldverwerking en holografie.

Al deze punten (mogelijk afgezien van het laatste) betreffen het herkennen van patronen. We mogen dan op de rand staan van twee neuro-revoluties (in de hersenwetenschap en in hersenstijl gegevensverwerking). Ik denk dat menselijke hersenen (gelukkig) tot heel wat meer in staat zijn.

Door naar een interview met Margaret Boden, een 'AI-legende' sinds haar standaardwerk van 1977 (Louis Stiller, *Automatisering Gids*, 7 oktober). De auteur won begin dit jaar de AKO-prijs van 50 duizend gulden en schrijft doorgaans heel informatieve artikelen. In het interview laat hij ademloos luisterend Boden, professor in de filosofie en de psychologie, aan het woord over haar interesse: de aard van intelligentie. Ze toont schilderijen en films die door computers zijn vervaardigd aan de hand van enkele basisregels. Ze is vooral geïnteresseerd in 'kunstmatig leven' programma's. want "daarmee kun je conceptuele ruimtes verkennen die niet gehinderd worden door menselijke vooroordelen' en 'weer kunnen resulteren in nieuwe vormen van verwondering'. Ongetwijfeld zijn de menselijke makers van het ontwikkelde speeltuig intelligent, maar zijn hun programma's dat ook? Op dezelfde bladzijde een interview van Joost van Kasteren met Douglas Hofstadter, auteur van *Gödel, Escher, Bach*, en hoogleraar bij de eerbiedwaardige technische universiteit MIT.

Hofstadter gelooft niet in de stelling dat computers niet kunnen begrijpen, maar denkt dat ze structuur kunnen ontdekken in de werkelijkheid. Hij is zonder twijfel uitermate intelligent en kundig, en daarom begrijp ik niet dat hij maanden nodig had voor de conclusie: 'om te kunnen vertalen moet je dus begrip hebben niet alleen van de woorden en de grammatica, maar ook van de diepere betekenis van een tekst'. Hoe dan ook, hij is nu op zoek naar gezond verstand, om te proberen computers daarvan te voorzien.

De conclusie van al deze verhalen is me duidelijk, maar wordt helaas niet uitgesproken: computers kunnen formele regels uitvoeren (dat doen ze al sinds de oertijd) of aan de hand van door de mens geselecteerde voorbeelden statistische regels opstellen en uitvoeren (patroonherkenning, neurale netwerken). Beide mogelijkheden bestaan al minstens twintig jaar en hebben nauwelijks te maken met menselijk begrip of intelligentie, uitsluitend met die van hun makers.

Het stramien van al deze verhalen is me ook duidelijk: het onderwerp is altijd de suggestie van wat er in de toekomst allemaal mogelijk kan zijn, en aan het woord komen telkens hoogleraren of onderzoekers die graag in de publiciteit komen vanwege hun projecten of boeken.

Wat alle (emotionele) stoppen (in mijn hoofd) deed doorslaan, was het op dezelfde pagina gedrukte hoofdredactionele commentaar van Jan Bakker, die zich opwond over de creatieve armoede in de automatiseringsindustrie: 'Het voorlopige dieptepunt in het misbruiken van journalisten om het gebrek aan een eigen boodschap te verbloemen, is het uitroepen van Rob de Graaf, redacteur van het Financieel Dagblad tot Computerman van het Jaar' ... 'want een journalist rapporteert over de werkelijkheid maar maakt haar niet.'

Ik ken noch het FD, noch de journalist. Mijn opwinding ontstond omdat volgens mij veel journalisten door hun indianenverhalen ten onrechte de schijnwerkelijkheid van de kunstmatige intelligentie creëren en in stand houden (maar niet alle, zie bijvoorbeeld het interview met Hofstadter van Max Pam, Vrij Nederland, 17 oktober). Zo leiden ze de aandacht af van de werkelijke betekenis van de kennistechnologie voor de informatica en brengen ze die in diskrediet. Dat is jammer, want kennistechnologie brengt de enige wezenlijke vernieuwing in de informatica en ze wordt door alle blabla-verhalen over kunstmatige intelligentie gemakkelijk daarmee verward. Daarom waren bovenstaande artikelen voor mij een dieptepunt in het journalistiek misbruiken van hoogleraren om het gebrek aan eigen technisch inzicht te verbloemen. Tot over een jaar.

Hein van Steenis (Computable 30 oktober 1992)